

Kalendarz (dla) tematyka (3)

Marek Zbiński

KALENDARZ
TEMATICA
POZNAŃ

Listopad

1 XI

Cesarz Otton III nadał w Bruchsal, w akcie darowizny, 1 listopada 996 r. biskupowi z Freising, Gottschalkowi von Hagenau, tereny położone wokół Niuvanohva (obecnie Neuhofen), zwane w miejscowej gwarze Ostarrichi, od czego wzięła swą nazwę Austria (*niem.* Österreich). Dokument ten jest najstarszą pisemną wzmianką o „Ostarrichi” i jest obecnie przechowywany w Głównym Archiwum Państwowym Bawarii w Monachium. Jest on bardzo rzadko udostępniany publiczności (ostatni raz w październiku 2019 r.).

Dokument nabrał nowego znaczenia po I wojnie światowej, kiedy znacznie zredukowana Republika Austriacka poszukiwała nowej tożsamości państwowej.

Mi 2195, Bl 12

2 XI

Uroczystość złożenia prochów w Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie odbyła się 2 listopada 1925 r. Na lokalizację mauzoleum wyznaczono arkady Pałacu Saskiego, w którym mieściła się wówczas siedziba Sztabu Generalnego. Pole bitwy, z którego ekshumowano zwłoki, wskazało losowanie spośród piętnastu zaproponowanych przez władze wojskowe. Pod koniec października przeniesiono zwłoki niezidentyfikowanego żołnierza z Cmentarza Obrońców Lwowa.

Fi 1739

3 XI

W trakcie posiedzenia Towarzystwa Neuropsychiatrii Południowo-Zachodnich Niemiec w Tybindze niemiecki psychiatra i neuropatolog Alois Alzheimer przedstawił 3 listopada 1906 r. przypadek nieznaney do tej pory choroby kory mózgowej, nazywanej od 1967 r. chorobą Alzheimera.

Mi 4528

4 XI

Richard Gatling był bardzo zdolnym amerykańskim wynalazcą i w ciągu swojego życia zarejestrował 47 różnych patentów. Jego kartacznica (karabin z obrotową wiązką luf) była pierwszym udanym modelem karabinu maszynowego i otrzymała patent 4 listopada 1862 r. Armia zaakceptowała karabin w 1866 r., wykorzystując go z początku w walkach z Indianami do obrony fortów na pograniczu.

Mi 1669

5 XI

5 listopada 1967 r. miała miejsce telewizyjna premiera pierwszego odcinka serialu przygód rozbójnika Rumcajsa. W animowanych filmach dla dzieci widzowie poznali także jego żonę Mankę (w polskiej wersji: Hankę) i niespokojnego synka Cypiska. Fimowe postaci bohaterów z powieści Václava Čtvrta stworzył czołowy czeski grafik Radek Pilař (1931–1993).

Mi 474

6 XI

Fi 755

Pierwszym pełnomorskim statkiem zbudowanym całkowicie w Polsce po II wojnie światowej był rudowęglowiec o napędzie parowym ss „Sołdek”. Ten mały masowiec typu B30 zbudowano 6 listopada 1948 r. Od 1981 r. stoi przy nabrzeżu gdańskim jako statek-muzeum.

7 XI

Fi 656

W przedwojennych zakładach firmy Lilpop, Rau i Loewenstein w Lublinie zmontowano 7 listopada 1951 r., z części dostarczonych przez licencjonodawcę, pierwszy polski samochód ciężarowy małej ładowności FSC Lublin-51. Był to rodzimy odpowiednik modelu GAZ-51. Do roku 1959 wyprodukowano łącznie prawie 17 500 tych aut. Po zakończeniu jego produkcji rozpoczęto w Lublinie montaż dostawczego Żuka.

8 XI

Mi 2996-97

Dawny pałac królewski w Paryżu został 8 listopada 1793 r. zamieniony dekretem rewolucyjnego Konwentu Narodowego w najczęściej odwiedzane obecnie muzeum na świecie.

W kompleksie budynków o całkowitej powierzchni wynoszącej przeszło 60 tys. metrów kwadratowych znajdują się zbiory liczące około 350 000 dzieł sztuki od czasów najdawniejszych po połowę wieku XIX, dzieła światowego dziedzictwa o największej sławie, takie jak np. Nike z Samotraki, Wenus z Milo, Mona Lisa Leonarda da Vinci.

9 XI

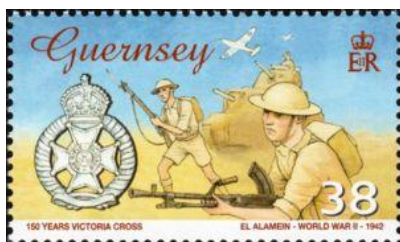
Upadek muru berlińskiego 9 listopada 1989 r., symbolu zimnej wojny i podziału Niemiec, był kluczowym wydarzeniem w historii świata, oznaczającym zniszczenie symbolicznej żelaznej kurtyny między wschodem i zachodem. Mur berliński był od 13 sierpnia 1961 r. systemem umocnień o długości ok. 156 km (betonowy mur, pola minowe), zwanym eufemistycznie w języku propagandy NRD – antyfaszystowskim wałem ochronnym.

Na znaczku (Mi 1769) scena z przejścia granicznego w Obersuhl w Hesji z 11 listopada 1989 r.

10 XI

Mi 1071

„Now this is not the end. It is not even the beginning of the end. But it is, perhaps, the end of the beginning.“ (To nie jest koniec, to nawet nie jest początek końca. Ale być może, jest to koniec początku!) Te pamiętne słowa wypowiedział 10 listopada 1942 r. Winston Churchill komentując brytyjskie zwycięstwo nad Afrika Korps w drugiej bitwie pod El-Alamein [1].

11 XI

Mi 433

Nieuwaga browarników leżała u źródeł powstania słynnego z wyjątkowego smaku piwa z tzw. dolnej fermentacji z Pilzna. Pierwsze odszpuntowanie (wybicie drewnianego kołka z beczki) miało miejsce 11 listopada 1838 r. na rynku w Pilźnie, w 1843 r. piwo to trafiło do Pragi, a trzynaście lat później do Wiednia. Od 1898 r. trunek znany jest w świecie jako „Pilsner Urquell”.

12 XI

Historia VW Transportera sięga 1947 r., kiedy to pierwszy powojenny importer samochodów tej marki zabiegał u przedstawicieli administracji brytyjskiej o zgodę na zakup kilku „garbusów” dla Holandii. Podczas rozmowy importer przedstawił koncepcję samochodu dostawczego z silnikiem z tyłu i kierownicą z przodu pojazdu, a pomiędzy – przestrzeń ładunkowa. Konstruktorzy z Wolfsburga zrealizowali pomysł, opierając się na konstrukcji „garbusa”. Prototyp nowego samochodu, przedstawiony 12 listopada 1949 r., przyjęty został z entuzjazmem. W marcu 1950 r. rozpoczęto produkcję modelu T2 pod nazwą „Bulli”.

13 XI

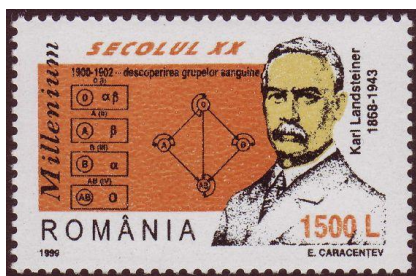
z serii Mi 1303-17

Brytyjski inżynier i naukowiec Tim Berners-Lee, obecnie dyrektor World Wide Web Consortium, opublikował 13 listopada 1990 r. projekt systemu WWW, obsługiwanego za pomocą przeglądarki internetowej. Strona internetowa jest zbiorem uporządkowanych logicznie w dokument HTML elementów, udostępnianych w Internecie przez serwer WWW.

14 XI

Mi 5430

Karl Landsteiner był profesorem Uniwersytetu Wiedeńskiego oraz od 1922 r. Rockefeller Institute for Medical Research w Nowym Jorku. W 1901 r. odkrył, że w krwinkach czerwonych występują dwa antygeny, które warunkują zjawisko zlepiania się krwinek o odmiennej strukturze. Na tej podstawie wyodrębnił trzy grupy krwi – A, B oraz O. Za to odkrycie otrzymał w 1930 r. Nagrodę Nobla. W 1940 r. z Alexandrem Wienerem odkrył czynnik Rh.

15 XI

Fi 4803

Wojtek był sryjskim niedźwiedziem brunatnym adoptowanym przez żołnierzy 22 Kompanii Zapatrywania Artylerii w dowodzonej przez gen. Władysława Andersa 2. Korpusie Polskim. Był zwierzęciem mającym pełne zaufanie do ludzi. Został nawet wpisany do stanu kompanii w stopniu kaprała. Pod Monte Cassino pomagał żołnierzom w noszeniu skrzyń z amunicją artyleryjską. Po zakończeniu wojny przeniesiony z żołnierzami do Szkocji. 15 listopada 1947 r. trafił do edynburskiego zoo, gdzie odwiedzali go polscy „towarzysze broni”. Zmarł 2 grudnia 1963 r.

16 XI

Mi 3299

Działania na rzecz rozwoju nauki i kultury, udzielanie pomocy materialnej, technicznej i kadrowej w organizowaniu oświaty oraz wzbudzanie szacunku dla praw człowieka, bez względu na kolor skóry, status społeczny i religię, to podstawowe cele powstałej 16 listopada 1945 r. w Londynie, wyspecjalizowanej organizacji UNESCO z siedzibą w Paryżu.

17 XI

Przyjmuje się, że SARS-CoV-2 zaczął się 17 listopada 2019 r. w Chinach. W Wuhanie doniesiono tego dnia o pierwszym przypadku dotąd nieznannej infekcji. Rząd prowincji uciszał tygodniami lekarzy z miejscowych szpitali, którzy donosili o dziesiątkach przypadków nieznannej choroby. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) została zawiadomiona 31 grudnia 2019 r. Jeszcze raz zadziałał właściwy chińskiej biurokracji nawyk ukrywania złych wieści, które mogą zaszkodzić czyjejś karierze. Pandemia zdewastowała globalną gospodarkę i zmieniła życie miliardów ludzi.

18 XI

Jak głosi legenda, Wilhelm Tell nie chciał kłaniać się, zatkniętemu na słupie na rynku w Altdorfie, kapełuszowi ówczesnego starosty. Został za to pojmany, a starosta poddał go próbie – miał zestrzelić z kuszy jabłko ustawione na głowie syna. Jeśliby chybił – obu czekała śmierć. Z próby, która miała miejsce 18 listopada 1307 r., Wilhelm Tell wyszedł zwycięsko, ale obraził starostę, za co skazano go na dożywocie. W trakcie transportu do twierdzy uciekł. Wkrótce zabił starostę Geßlera, co było znakiem do powstania i uwolnienia kantonów spod władzy cesarskiej.

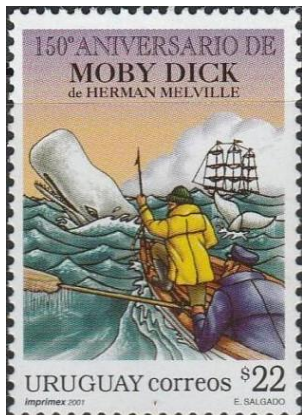
19 XI

Fi 1454

Powołanie 19 listopada 1765 r. narodowej sceny było jednym z elementów projektowanej przez króla Stanisława Augusta reformy edukacji, obyczaju i życia kulturalnego. Od 1779 r. zespół występował w nowym budynku na placu Krasińskich. 19 listopada 1965 r. otwarto odbudowany gmach Teatru Wielkiego na placu Teatralnym.

20 XI

Brytyjski statek wielorybniczy "Essex" został 20 listopada 1820 r. staranowany przez kaszalota i zatonął w odległości 3700 kilometrów od wybrzeży Ameryki Południowej. Licząca 21 osób załoga przez cztery miesiące dryfowała po bezkresnych przestrzeniach Pacyfiku. Bezlitosna walka o przetrwanie doprowadziła nawet do aktów kanibalizmu. Ostatnich pozostałych przy życiu rozbitków odnaleziono 5 kwietnia 1821 r. Historia ta zainspirowała amerykańskiego pisarza Hermana Melville'a do napisania powieści *Moby Dick albo Wieloryb*, wydanej w 1851 r., uznawanej za arcydzieło literatury światowej. Na jej podstawie w 1956 r. nakręcono film z Gregorym Peckiem w roli głównej.

Mi 2613

21 XI

Mi 1268

Pierwszy swobodny lot balonem na ogrzane powietrze z ludzkimi pasażerami odbył się 21 listopada 1783 r. pod Paryżem. Balon wyprodukowany przez braci de Montgolfier wzniósł się na wysokość ok. 1000 metrów. Na pokładzie byli fizyk Jean-Francois Pilâtre de Rozier i markiz François Laurent d'Arlandes. Lądowanie nastąpiło po 25 minutach lotu (we wrześniu wzbiał się balon z owcą, kogutem i kaczką [2]).

22 XI

35. prezydent USA John F. Kennedy zginął 22 listopada 1963 r. w zamachu podczas przejazdu ulicami Dallas. Tego samego dnia zaprzysiężono kolejnego prezydenta Lyndona B. Johnsona. Dwa dni później podejrzany zamachowiec Lee Harvey Oswald został zastrzelony przez właściciela nocnego klubu Jacka Ruby'ego.

Mi 109

23 XI

Na froncie wschodnim, 23 listopada 1942 r. wojska radzieckie zamknęły w kotle pod Stalingrдем niemiecką 6. Armię pod dowództwem gen. Paulusa, część 4. Armii Pancernej oraz jednostki rumuńskie i chorwackie (łącznie około 260 tysięcy żołnierzy).

24 XI

Mi 2783

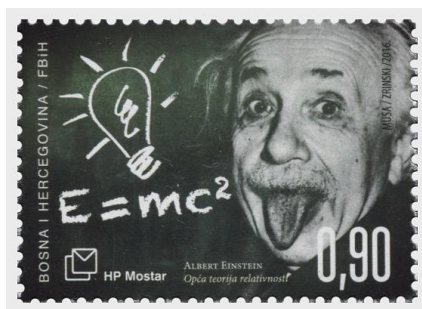

Stara hinduska gra planszowa "Pachisi" dotarła wraz z arabskimi podbojami w VII w. do Hiszpanii. Urodzony 24 listopada 1871 r. Josef Friedrich Schmidt, uprościł ją w latach 1907/08 i rozpropagował pod nazwą „Człowieku, nie irytuj się” (lub „Chirńczyk”). Jest to klasyczna gra planszowa dla 2 do 6 osób. W 1810 r. założył on istniejącą do dziś znaną z gier i puzzli firmę Schmidt Spiele.

25 XI

Ogólna teoria względności, sformułowana przez Alberta Einsteina 25 listopada 1915 r. na wykładzie w Akademii Nauk w Berlinie, tłumaczyła, że zjawiska grawitacyjne są własnościami geometrycznymi zakrzywionej czasoprzestrzeni. W myśl tej teorii promień światła porusza się od punktu A do punktu B po najkrótszej drodze i może przybrać postać krzywej. Teoria ta przewiduje istnienie fal grawitacyjnych i czarnych dziur. Ogólna teoria względności wpłynęła na nasze życie i znalazła zastosowanie w najbardziej zaskakujących dziedzinach, np. w globalnym systemie nawigacji satelitarnej zwanym GPS (ang. Global Positioning System).

W 1905 r. Einstein opublikował już szczególną teorię względności, wprowadzając pojęcie czasoprzestrzeni i słynny wzór $E=mc^2$, wiążący całkowitą energię E ciała z jego masą m i prędkością w próżni c .

26 XI

Cztery znaczki z serii z 2022 r. wykonano wg fotografii Harry Burtona – Howard Carter bada trumnę Tutanchamona.

Trzy tygodnie po odkryciu przez Howarda Cartera schodów wiodących w głąb ziemi do grobowca Tutanchamona, faraona z XVIII dynastii starożytnego Egiptu, archeolog wraz z finansującym wykopalka lordem Carnarvonem weszli 26 listopada 1922 r. do tego miejsca spoczynku. Grobowiec, znany pod numerem KV62, znajduje się w Dolinie Królów i składa się z czterech komnat, w których znaleziono wielką ilość skarbów. Oprócz mumii faraona, która pozostała w grobowcu, znajdują się one obecnie w Muzeum Egipskim w Kairze [3].

27 XI

Podczas XVI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Melbourne Elżbieta Krzesińska zdobyła 27 listopada 1956 r. jedyny złoty medal dla Polski, zwyciężając w finale konkursu skoku w dal. Była też rekordzistką świata (6,35 m dwa razy w 1956 r. – w Budapeszcie i Melbourne).

Jej długi warkocz był nie tylko ozdobą, ale i przyczyną kłopotów. Mimo znakomitego skoku podczas igrzysk w Helsinkach w 1952 roku, została przesunięta z drugiej na dwunastą pozycję. Przed następnymi igrzyskami przeczornie skróciła warkocz i zdobyła złoto. W 1960 r. w Rzymie, mimo osłabienia kontuzją i kradzieży butów (skakała w pożyczonych męskich kolcach), zdołała wywalczyć olimpijskie srebro.

Fi 849

28 XI

Mi 473

Konferencja w Teheranie była pierwszym spotkaniem tzw. Wielkiej Trójki, a więc przywódców trzech największych mocarstw w koalicji alianckiej – USA, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego w czasie II wojny światowej. Rozpoczęła się 28 listopada 1943 r. Postawa reprezentantów Wielkiej Trójki odzwierciedlała ówczesny układ sił z dominującym Stalinem, niezdecydowanym Rooseveltem i słabnącym Churchilllem.

W konsekwencji alianci zachodni przekazali Europę Wschodnią i Środkową Związkowi Radzieckiemu, sankcjonując powojenny podział stref wpływów i lekceważąc stanowisko legalnych władz poszczególnych krajów, nienaruszalność granic i integralność terytorialną.

29 XI

z serii Mi 1303-17

Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 181 uchwalona 29 listopada 1947 r. została przyjęta przed planowanym ustaniem brytyjskiego mandatu w Palestynie i zalecała podzielenie terytorium na dwa państwa – jedno żydowskie i jedno arabskie, z uwzględnieniem utworzenia w obszarze miast Jerozolimy i Betlejem specjalnego obszaru pozostającego pod międzynarodową ochroną, administrowaną przez ONZ.

Wzajemne uznanie Izraela i Organizacji Wyzwolenia Palestyny – Waszyngton, 1993 r.

30 XI

B 103

Listopadowy kalendarz filatelistyczny kończymy dwoma znaczkami, które honorują dwa bardzo znaczące wydarzenia muzyczne w ostatnim dniu listopada.

30 listopada 1979 r. ukazał się album *The Wall* zespołu Pink Floyd, najlepiej sprzedająca się podwójna płyta rockowa (24 miliony). Trzy lata później (30 listopada 1982 r.) premierę swoją miał *Thriller* Michaela Jacksona, najlepiej sprzedający się longplay wszechczasów (ponad 70 milionów).

Drogi czytelniku! Jesteśmy po trzecim miesiącu publikowania naszego „Kalendarza”. Praca nad nim nie należy do najłatwiejszych. Zdaję sobie doskonale sprawę, że czytelnik może mieć uwagi co do wyboru krótkich informacji i ilustrujących je walorów. W dostępnych opracowaniach historycznych są dni, w których na przestrzeni stuleci odnotowano po kilka ważnych wydarzeń. Ale są też takie, w których nie zanotowano nic specjalnie interesującego, ani mnie, ani tym bardziej czytelnika. Takie przypadki wymagają dalszych dogłębnych poszukiwań. Potem przychodzi kolej na znalezienie dobrej jakościowo ilustracji i w tej pracy nawet zasoby Internetu nie dają czasem zadawalających efektów. Trzeba wtedy szukać innego wydarzenia i pasującego jakościowo waloru filatelistycznego. Ale podjąłem się tego wyzwania i będę je kontynuował. Mam nadzieję, że dla każdego dnia kalendarzowego uda się dobrać ciekawe, często nieznanie szerszemu ogółowi wydarzenie.

W „Kalendarzu” pomijam wydarzenia, które są każdemu znane. Było tak w przypadku np. 1 września, 1 i 11 listopada i będzie tak z pewnością w następnych odcinkach. Te daty są tak zakorzenione w naszej świadomości, że staram się znaleźć dla nich nieznanie szerzej wydarzenia. Myślę, że czytelnik zaakceptuje taki model opracowania.

Marek Zbiński

[1] patrz biuletyn TEMATICA, nr 37/2022, str. 17

[2] patrz biuletyn TEMATICA, nr 36/2022, str. 31

[3] więcej na: <https://www.collectgbstamps.co.uk/explore/issues/?issue=23110> oraz <https://www.bbc.co.uk/newsround/63753567>